

ДИГИТАЛНИЯТ НОМАДИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ: ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА СОЦИАЛНАТА ИДЕНТИЧНОСТ И КУЛТУРНИТЕ ГРАНИЦИ В ГЛОБАЛНАТА ЕРА

Йоана Петрова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Email: yoanapetrova9499@abv.bg ORCID: 0009-0005-0178-5799

Даниел Петров

Институт по аграрна икономика – София, Селскостопанска академия – София,

Email: dpetrov.iae@gmail.com ORCID: 0009-0000-7396-1556

Резюме: В дигиталната ера, характеризираща се с технологични иновации и глобализация, дигиталният номадизъм преосмисля традиционните понятия за идентичност и принадлежност. Изследването проследява влиянието на модерната инфраструктура, икономическата достъпност и межкултурната комуникация върху професионалното и личностното развитие. Интервютата с представители от различни сектори подчертават, че този феномен интегрира локалното с глобалното, формирайки нови социални мрежи и хибридни идентичности, отговарящи на предизвикателствата на съвременния социален контекст.

Ключови думи: дигитален номадизъм, идентичност, глобализация, межкултурен обмен, дигитална инфраструктура

DIGITAL NOMADISM IN BULGARIA: RETHINKING SOCIAL IDENTITY AND CULTURAL BOUNDARIES IN THE GLOBAL ERA

Yoana Petrova

University of Library Studies and Information Technologies

Email: dpetrov.iae@gmail.com ORCID: 0009-0000-7396-1556

Daniel Petrov

Institute of Agricultural Economics – Sofia, Agricultural Academy – Sofia

Email: dpetrov.iae@gmail.com ORCID: 0009-0000-7396-1556

Abstract: In the digital age, characterized by technological innovations and globalization, digital nomadism rethinks the traditional notions of identity and belonging. The study examines the influence of modern infrastructure, economic accessibility, and intercultural communication on both professional and personal development. Interviews with representatives from various sectors underscore that this phenomenon integrates the local with the global, forming new social networks and hybrid identities that respond to the challenges of today's social context.

Keywords: digital nomadism, identity, globalization, intercultural exchange, digital infrastructure

В съвременната епоха, характеризираща се с интензивни технологични скокове и глобализация, социалната реалност претърпява фундаментални трансформации, които предизвикват преосмисляне на традиционните концепции за идентичност, принадлежност и културни граници (Veitas, 2015).

Дигиталният номадизъм, явление, което се оформя в синтез на технологичния напредък и социалната мобилност, представлява ключов пример за това как съвременните комуникационни технологии и интернет инфраструктурата променят начина, по който индивидите възприемат и конструират своята социална идентичност, като поставят под въпрос дълговечните връзки с географската принадлежност и локалните общности, което може да се дефинира като състояние, при което лицата, използвайки мобилни устройства и онлайн платформи, извършват своите професионални дейности и лични взаимоотношения, независимо от физическата локация, като по този начин изграждат мрежи на виртуална комуникация, които предоставят нови възможности за интеграция на разнообразни културни елементи (Sanul, 2022). Това явление не може да бъде разглеждано изолирано от историческия контекст, в който вече през вековете са съществували форми на миграция и културен обмен, но именно в съвременния контекст на дигитализация, когато информационните технологии стават катализатор на социалната трансформация, се наблюдава радикално пренареждане на причинно-следствените връзки между икономическите, културните и технологичните фактори, които оформят новите модели на социална мобилност (Nagy, 2022). В този контекст, настоящото изследване има за цел да анализира процесите на преосмисляне на социалната идентичност и културните граници чрез обектива на дигиталния номадизъм, като се стреми да идентифицира механизмите, чрез които дигиталната комуникация и мобилност поставят под въпрос традиционните представи за „дом“ и „общност“, като в основата си се опитва да синтезира емпирични данни, теоретични концепции и исторически перспективи, за да установи дали новите форми на виртуална свързаност могат да предоставят модел за социална интеграция, който да отговори на предизвикателствата на глобализацията.

Технологичните иновации, като високоскоростният интернет, мобилните приложения и социалните медии, не само улесняват разпространението на информация, но и дават възможност за изграждане на нов вид социални мрежи, които се характеризират с гъвкавост, хибридность и мултикултурност, като тези мрежи предоставят алтернативни форми на социална свързаност, основани на споделени интереси и ценности, а не на традиционните географски и етнически корени. По този начин, дигиталният номадизъм се явява като феномен, който в корена трансформира социалната динамика, като поставя въпроси за ролята на физическото пространство и локалната принадлежност в ерата на глобалната информационна комуникация, което от своя страна предизвиква необходимостта от нови интердисциплинарни подходи, които да обединят антропологически, исторически, социологически и икономически перспективи в един комплексен анализ (Alfaraz, 2024). Основната хипотеза в настоящият труд е, че дигиталният номадизъм не е просто *модерен* начин на живот, а радикално нов социален модел, който рedefинира понятията за идентичност и принадлежност чрез динамично взаимодействие между технологични фактори и традиционни културни модели, като този процес може да бъде проследен чрез критичен анализ на причинно-следствените връзки между технологичния прогрес, икономическата глобализация и културната хибридизация, които заедно създават условия за възникването на нови форми на социална организация (Tuncer, 2023). По този начин изследването цели да проследи тези взаимовръзки чрез етографски анализ, с оглед да се установи в каква степен дигиталният номадизъм представлява продължение на историческите процеси на миграция и културен обмен.

От самото начало на човешката цивилизация, мобилността е била основен двигател на културното развитие, като ранните форми на межкултурен обмен - белязани от маршрути като Пътят на коприната – осигурявали не само трансфер на стоки, но и на идеи, религиозни вярвания и езикови особености, които постепенно водели до формирането на хибридни културни модели (Appadurai, 1996). Тези процеси показват, че движението на хора повече или по-малко винаги е било свързано с трансформация на социалната тъкан, като индивидуалната идентичност не е била статична, а е оформяна в резултат на постоянния диалог между различни културни контексти - явление, което от основоположна важност допринася за развитието на по-късните концепции за глобална идентичност (Kizi, 2024). Въвеждането на по-организирани форми на миграция по времето на античността и Средновековието - било то чрез търговски пътища или завоевателски кампании – демонстрира, че социалните и културните процеси са били взаимосвързани с икономическите и политическите динамики, като същевременно се поставят въпроси за това как традиционните представи за "дом" и "общност" се променят при сблъсък с нови ценности и практики (de Haas, 2010).

Преминаването към индустриалната ера бележи първата съвременна вълна от трансформация на мобилността, когато технологичните иновации - като железопътният транспорт и по-късно автомобилната индустрия – разширяват физическите възможности на човека, създавайки условия за масова урбанизация и нови социални модели, в които индивидуалната свобода и личните амбиции започват да играят важна роля (Giddens 1990). Преходът от традиционната идентичност към модерна, урбанизирана форма на социална организация води до "разчленяване на традиционните социалните", както е подчертано в теориите за модернизацията, където идентичността се конструира чрез личния избор и професионалното развитие, а не само чрез родови и етнически връзки (Bauman, 2000, Inglehart 2005; Mythen, 2004).

Втората половина на XX век ознаменува настъпването на информационната ера когато развитието на компютърните технологии и разпространението на интернет поставят началото на нова парадигма в комуникацията, която надхвърля физическите ограничения на пространството и времето. По този начин, възниква възможността за изграждане на виртуални общности, в които идентичността се конструира чрез непрекъснат обмен на информация, идеи и културни кодове (Castells, 1996). Този преход от аналогово към информационното общество поставя началото на явлението, което днес познаваме като дигитален номадизъм – начин на живот, характеризиращ се с постоянна мобилност, автономност и свързаност чрез цифрови платформи, който предизвиква традиционното разбиране за "дом" като фиксирано, географски определено място (Makimoto and Manners, 1997). В този контекст, новите дигитални инструменти, като високоскоростният интернет, мобилните устройства и облачните (cloud) пространства, действат като катализатор за рedefиниране на социалните връзки, като позволяват на индивидите да изграждат нови социални мрежи, основани не толкова на физическата близост колкото на споделени интереси, професионални амбиции и културни ценности (Sassen, 2006). Научните изследвания в областта на дигиталната етнография и анализа на социалните мрежи демонстрират, че тази нова форма на мобилност предизвиква дълбоки промени в начина, по който се конструира идентичността, като традиционните категории на принадлежност, базирани на род, местоживеење или етническа принадлежност, се заменят от динамични хибридни модели, които са в състояние да обединят множество културни влияния и да осигурят по-гъвкава и адаптивна социална структура (Hine, 2017; Boyd, 2015). В тази връзка, концепцията за "глобална автономия", разработена в контекста на постмодерната антропология, подчертава, че в условията на постоянна мобилност и цифров обмен, индивидът може да изгради идентичността си независимо от традиционните физически и социални ограничения, като се доверява на виртуални

мрежи, които функционират като нов вид "дом" – пространство, в което културните практики и социалните връзки се преразглеждат и реконфигурират по начини, които преди това не са били възможни (Escobar, 2018). Тази теория, разкрива, че дигиталният номадизъм е не само резултат от съвременната технологична революция, но и логическо продължение на вековните процеси на межкултурен обмен, при които мобилността е била средство за адаптация, иновация и културно обогатяване. Освен това, някои учени изследващи онлайн платформите, потвърждават, че все повече индивиди приемат начина на живот на дигиталния номад, като избират гъвкави форми на професионална активност, които не са обвързани с конкретни географски локации, а вместо това се изразяват в рамките на виртуални мрежи, които създават нови модели на социална свързаност (Hannonen, 2020).

Този процес отразява и трансформацията на икономическите структури, където традиционните модели на централизирана индустриална продукция се заменят от децентрализирани, знание-базирани икономики, в които ключов ресурс се явява информацията и възможността за гъвкаво адаптиране към глобалните пазарни тенденции (Ovidiu and Nicolescu, 2021).

Така, историческата перспектива върху дигиталния номадизъм подчертава, че модерните форми на мобилност не са случайни или изолирани явления, а продукт на дългогодишни процеси на социална и технологична трансформация, които водят до преосмисляне на понятията за "дом", "общност" и "идентичност". В този контекст, дигиталният номадизъм се явява като кулминация на историческия процес на межкултурен обмен.

В настоящото изследване, е заложен холистичен подход който се базира върху принципите на съвременната дигитална етнография, която позволява наблюдението на виртуални общности и социални мрежи в реално време, като по този начин се осигурява възможност за събиране на данни чрез интервюта, които отразяват както личните преживявания на участниците, така и общите тенденции в процесите на межкултурна комуникация и идентичност. Интервютата са проведени чрез видеоконферентна платформа. Изследването обхваща представители на разнообразни професионални области - включително информационни технологии, маркетинг, изкуство и дизайн, образование, бизнес консултации, фриланс писане, предприемачество и културен мениджмънт – като изборът на участници бе мотивиран от желанието да се улови сложната интеракция между личните амбиции и местните условия в България, която през последните години се утвърди като желана дестинация за дигитални номади поради сравнително ниските разходи за живот, модерната инфраструктура и наличие на интересна културна обстановка. Изборът на участници бе базиран на това да се осигури представителност на индивиди, които, независимо дали са българи или чужденци, са избрали да работят в България.

Така например, Алекс, гражданин на САЩ и специалист по информационни технологии, който се установява в София преди две години, посочва, че високоскоростният интернет и културната обстановка представляват ключови фактори за неговия избор, като той формулира: *„Избрах България, защото тук намирам оптимален баланс между разходи и възможности, а също така се потапям в межкултурния обмен, който обогатява професионалната ми ориентация“*, което се вписва хармонично в теоретичните концепции за мрежовото общество, разработени от Кастелс (1996). По същия начин, Мария – маркетинг специалист от Германия, установила се в България преди около 18 месеца – изтъкна, че икономическата достъпност и културната близост предоставят възможност за инвестиция както в личното, така и в професионалното ѝ развитие; тя заяви: *„За мен България е място, където разходите за живот са значително по-ниски, а богатата културна сцена и*

възможността за лесен межкултурен обмен са уникални предимства, които допринасят за изграждането на моята, хибридна идентичност“, което подчертава динамичната синтеза между икономическия прагматизъм и културното обогатяване, насърчавайки развитието на индивидуална идентичност, която надхвърля традиционните географски ограничения. Елена, дизайнер и артист (Испания), аргументира своя избор да живее в България, като посочва, че уникалната комбинация от древни традиции и съвременни условия за живот предоставя платформа за експериментиране с нови форми на визуална комуникация, като тя отбеляза: *„България ми предлага платформа, в която традициите и съвременните условия за живот се срещат, което ми позволява да експериментирам с нови форми на комуникация и да изградя своя уникална творческа идентичност“*, подчертавайки по този начин значението на межкултурния обмен за творческия процес и интегрирането на старото с новото в процеса на изграждане на личната креативност.

Владимир, българин с международен академичен опит, сподели, че оставането му в България му осигурява необходимата инфраструктура и свобода за академична работа, позволявайки му да бъде част от глобалните научни мрежи, като заяви: *„Работата ми изисква постоянен обмен на идеи и международно сътрудничество. избрах да се остана в България, защото тук намирам необходимата инфраструктура и свобода за академична работа, която ми позволява да бъда част от глобалните научни мрежи, като запазвам връзката си с местната култура и семейство“*, което отразява ценността на диалога между местната култура и глобалните научни тенденции.

Димитър, бизнес консултант и българин, подчерта, че динамичната икономическа среда, подкрепена от нарастващия интерес на чуждестранни инвеститори и модерни инфраструктурни проекти, му дава възможност да свързва местни предприятия с глобални пазари, като така допринася за формирането на нов модел на икономическа идентичност, който съчетава традиционните ценности с модерните тенденции. Софи, фриланс писател от Холандия, установила се в България преди около година, изрази, че ниските разходи за живот и висококачествената дигитална инфраструктура и предоставят възможност да се фокусира върху творческите си проекти, като тя сподели: *„България ме привлече с възможността за по-ниски разходи за живот и висококачествена дигитална инфраструктура, което ми позволява да се потопя в нова културна среда, обогатяваща работата ми и изграждаща уникална, глобална идентичност“*, което допринася за разбирането на дигиталния номадизъм като средство за личностно и професионално обогатяване. Иван, млад предприемач (Украинец) в областта на технологиите, аргументира, че България представлява стратегическа база за управление на иновативни проекти на световно ниво, като подчерта: *„За мен България е стратегическа локация, която ми осигурява достъп до технологии и възможности за международно сътрудничество, което ми позволява да разширявам бизнеса си, изграждайки профил базиран на модерни ценности“*, докато Стефани, мениджър в международна културна институция, отбеляза, че богатото културно наследство и възможността за интегриране на местни и глобални идеи в организацията на културни събития са решаващи за нейния избор, като тя заяви: *„Като човек който активно се интересува от история и култура винаги съм търсила места, където традициите и модерността се срещат, и България ме привлече със своята богата история и културно наследство, което ми позволява да изградя уникален професионален профил чрез межкултурен обмен.“*

Резултатите потвърждават, че дигиталният номадизъм в България е комплексен и многоизмерен процес, който обединява технологична модернизация, икономическа динамика, културно наследство и академична свобода, като синтезира локалните особености с глобалните тенденции в една нова парадигма на социална и професионална

идентичност, която се изразява чрез взаимното проникване на традиционното и модерното, локалното и глобалното. Анализът на интервютата с Владимир, Димитър, Софи, Иван и Стефани демонстрира, че изборът на България като работна локация не е случаен, а се основава на наличието на стабилна инфраструктура, ниски разходи за живот, висококачествена дигитална свързаност и възможности за активен международен обмен, които заедно създават условия за непрекъснат процес на професионална и лична реконфигурация. В тази връзка Владимир подчертава как свободата и инфраструктурата в България му позволяват да бъде част от глобални научни мрежи, докато Иван разглежда страната като стратегическа локация за управление на иновативни проекти, където технологичната модернизация се преплита с локалната културна автентичност. Димитър посочва, че местните предприятия чрез използването на модерната дигитална инфраструктура намират възможност да се интегрират с глобалните пазари и така допринасят за формирането на нов модел на икономическа идентичност, който съчетава традиционните ценности с модерните икономически реалности. От друга страна, Софи и Стефани представят културен аспект, при който личните трансформационни процеси, произтичащи от взаимодействието с нови културни среди, водят до изграждането на хибридни идентичности, които не само обогатяват творческата и професионална дейност, но и предизвикват необходимостта от преосмисляне на класическите модели за разбиране на културната идентичност, което налага интегриран подход, включващ исторически, антропологически, икономически и технологични перспективи. По този начин, дигиталният номадизъм се превръща в инструмент за активно реконструиране на начина, по който се създава знанието и социалната организация, като поставя под въпрос традиционните разделения между професионалното и личното, между локалното и глобалното, и същевременно насърчава развитие на нови методологически рамки, които да обхванат комплексността на тези трансформационни процеси.

В заключение може да се потвърди хипотезата че, установяването на различни професионалисти в България и техният опит показват, че дигиталният номадизъм не представлява просто временна тенденция или механизъм за избягване на географски ограничения, а действа като катализатор за дълбоки структурни промени, които интегрират технологични иновации, икономическите предизвикателства и културна в нов модел на социално взаимодействие.

БЛАГОДАРНОСТИ

We express our gratitude to the Ministry of Education and Science under the National Program “Young Scientists and Postdoctoral Fellows – 2”.

Изказваме благодарности към Министерство на образованието и науката по Националната програма „Млади учени и постдокторанти – 2“.

БИБЛИОГРАФИЯ

Veitas, V.; Weinbaum, D. Living Cognitive Society: A 'Digital' World of Views. arXiv 2015, arXiv:1602.08388.

Sanul, G. Digital Nomadism and Global Mobility: Challenges and Suggestions for International Migration Policies. Int. Migr. 2022, 60, 272–275.

Nagy S, Veresne Somosi M. The relationship between social innovation and digital economy and society. arXiv. 2022.

Alfaraz, C.; Tully, C. Mobilizing Social Transformation with Technology: The Shaping of Social Processes Since the Development of Industrial Society and Beyond—Innovation Input and Social Processes. *Innov. Eur. J. Soc. Sci. Res.* 2024, 1–17

Tuncer, F.F. Discussing Globalization and Cultural Hybridization. *Univ. J. Hist. Cult.* 2023, 5, 85–103.

Appadurai, A. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*; University of Minnesota Press: Minneapolis, MN, USA, 1996

Kizi, D.D.B.; Ugli, P.S.S. Cultural Identity in the System of Intercultural Dialogue in the Era of Globalization. *Am. J. Soc. Humanit. Res.* 2024, 5, 258–262

de Haas, H. The Internal Dynamics of Migration Processes: A Theoretical Inquiry. *J. Ethn. Migr. Stud.* 2010, 36, 1587–1617

Giddens, A. *The Consequences of Modernity*; Stanford University Press: Stanford, CA, USA, 1990; ISBN 9780804718912

Inglehart, R.; Welzel, C. *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*; Cambridge University Press: Cambridge, UK, 2005;

Mythen, G. *Ulrich Beck: A Critical Introduction to the Risk Society*; Pluto Press: London, UK, 2004; Bauman, Z. *Liquid Modernity*; Polity Press: Cambridge, UK, 2000

Castells, M. *The Rise of the Network Society*; Blackwell Publishers Ltd.: Oxford, UK, 1996

Makimoto, T.; Manners, D. *Digital Nomad*; Wiley: Chichester, UK, 1997

Sassen, S. *Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages*, STU-Student Edition; Princeton University Press: Princeton, NJ, USA, 2006

Hine, C. Digital Ethnography. In *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social Theory*; Turner, B.S., Ed.; Wiley-Blackwell: Hoboken, NJ, USA, 2017; Boyd, d. Making Sense of Teen Life: Strategies for Capturing Ethnographic Data in a Networked Era. In *Digital Research Confidential: The Secrets of Studying Behavior Online*; Hargittai, E., Sandvig, C., Eds.; MIT Press: Cambridge, MA, USA, 2015; pp. 79–102

Escobar, A. *Designs for the Pluriverse: Radical Interdependence, Autonomy, and the Making of Worlds*; Duke University Press: Durham, NC, USA, 2018

Hannonen, O. In Search of a Digital Nomad: Defining the Phenomenon. *Inf. Technol. Tour.* 2020, 22, 335–353.

Nicolescu, O.; Nicolescu, C. *Transition to the Knowledge-Based Economy and the Digital Economy – The Context of the Company Management, Stakeholder, and Social Responsibility Approach*. Routledge, 2021.